

RIDORSA

És un antic mas, muntanya amunt d'Arbúcies, dret al Sudoest, de la banda de Riells: segons el mapa Aegerter del Montseny, a poc més d'un k.; el 1960 jo creia oir *didórsa*, però era a un vell de pronúncia embarbussada. El 1990 el vell masover de Vilar de Vidal, pronunciant clarament: «a *ñidórsa*» digué que és un gran mas amb molts conreus, en el fons d'un sot a l'E. de *La Caseta* i de *Can Puig*, que em signava darrere una collada, explicant que hi puja una carretera que es desvia de la d'Arbúcies a Hostalric, 1 k. avall de la sortida de la vila; pronúncia i dades confirmades per Mn. Ribot de Riells, 1991: que s'ho ha fet descriure per: «En *ñidórsa*», menestral provinent d'aquest mas, i per altra gent d'Arbúcies. No em diuen si hi ha capella, però és probable que n'hi hagi hagut, tractant-se d'un mas gran, vell i ric.

Vallors, *Liors* i *Ridorsa* veiem que han de venir d'un denominador comú, que en temps passats s'aplicaria a una extensió serres amunt d'Arbúcies: des del sot de *Vallors* 7 k. al NE. de la vila fins a *Liors*, uns 5 a l'Oest, i fins a *Ridorsa*, que en línia recta no és més apartat de *Vallors*, pogué ser un NL antiquíssim aplicat a tota aquesta extensió, que en introduir-s'hi els noms més recents romànics, genèrics —*Arbúcies*, *Esplà*, *Ferrers*, *Cerdans*, *Querous*—, anà quedant relegat al contorn més elevat i reculat.

L'establiment d'aquesta entitat toponímica

Vall-

Li—*ors(a)*

Ri-d-

és el resultat més ferm i segur del present article. Entorn d'això es pot completar el detall d'una o més explicacions.

ETIMOLÒGIA. Els parònims bearnesos de *Liors* ens duen a terreny clarament bascoide, i fronterer del basc; no gaire menys els de Pallars i alta Segarra, i en aquestes terres altes de Guillerries i Montseny la toponímia està ben lluny de ser tota llatina: som a la vora dels ibero-bascos. *Solterra* / *Saderra*, *Osor* / *Osona*, no gaire enllà del grup *Orís* / *Sorreigs* / *Oristà* de conspicu iberisme; dels ibero-bascos *Olost* / *Olvan* / *Olb* / *Olot*, i de molts altres de caràcter pre-romà incert o indoeuropeu (*Vallfornàs*, *Seva*, *Sau*, *Tona*, *Múnter*, *Torelló* etc.).

Aquí trobem una semblança colpidora amb el nom de lloc basc *Elorz*, que precisament apareix en la forma *Val de Elorçe* en un text de 1095 i ja *Valle de Elorçe* el 1077 (Mitxelena, *Textos Arcaicos Vascos*, p. 41 i glossari). *Val-d'Elorçe* ens dona justament una perfecta base fonètica (amb síncope normal) per a *Vallors*. Ja hem vist que les mencions antigues hi porten *-orce* o *-orz* amb ç (ultrallatinitzat *Vallis Urcea* de primer, però ja *-orci* des dels anys 900), i amb un *-rç*, que reapareix en els parònims del Conflent, del

Segre, de Ribagorça etc.

És una equació etimològica majorment persuasiva perquè hi ha una etimologia basca interna: ja suggerida per Mitxelena: el paleo-basc *Orçi* o *Urcia*, l'antic nom de 'Déu' en la llengua (SS. XIII-XV), amb els seus derivats *orçi* 'enterrar' (en poesies dels SS. XVI i XVII) i variant *oztu* id. (a. 1620) i *ortçagun* 'dijous' (1609) de formació igual a del ll. **DIES JOVIS**.

Tots els llocs estudiats, de les tres branques, i llurs respectius parònims de les altres comarques, començarien essent noms de sagreres o celleres annexes a les respectives esglésies —com subratllava el vell masover del Vilar—: «allí els enterren».

Suposant que es partís d'una variant ibèrica *Eliortçe* (en lloc del *Elortçe* documentat en basc), llevant a *Val)liorç* el component *Val* tindriem l'ètimon de *Liors*: amb l- inicial conservada i no ll- en la pron. viva, justament perquè la l- no era inicial en l'ètimon ibèric, suprimida la inicial per l'afèresi; també hi ha rastre d'aquesta vocal aferesada en el Bearn, amb assimilació a la tònica, en la menció més antiga *Oliorssè*; i també en els homònims de *Liors* trobem l'africada ç en *Lutce* de la Vall d'Assua, i potser reduint *-rtz* a *-rt* en *Leort* d'Espot.

Quant a *Ridorsa*, ens diuen tots que està «en el fons d'un sot», comprenem, doncs, que el nom li deu venir del rierol que s'escola: segurament *Ri-dorsa*; o si es vol *Ri-lors-a* amb la *-l* canviada en *-d* per dissimilació de les tres líquides consecutives.

D'on ve *El-* en el compost basc? En definitiva, haurem de deixar-ho a juí dels bascolegs especialitzats; recordem que no són rars els NLL i NPP bascos en *El-* (*Elorri*, *Elgorriaga* etc). Hi hauria potser una altra expressió de divinitat?; desconfiem, però, dels vasconitzants que es recorden massa de l'hebreu *El*, *Eli*. Tanmateix potser sí. També, però, es podria pensar en un nom com *eliá* «el ganado», que Mitxelena documenta allí en un text de princ. S. xv. Llavors hi hauríem d'admetre una altra justificació topo-semàntica: 'cementiri de bèsties': canyet on es llancen ròsses, ases i rossins, o bestiar llobat, mig devorat. Aquest *eli-ortçe* ens explicaria la *i* de *Liorç*, sense ser incompatible amb *Vallors* on *h* s'hauria refós en *l*. Potser, al capdavall, una variant semàntica no ha de descartar l'altra: en el món rústic del muntanyenc, la cria de l'animal conviu amb la intimitat del pagès: les dues idees podien anar confoses i sumades: i no perdem de vista que anem tant a les fosques en les tenebres ibèriques.

Altrament, també es podria examinar millor una pista etimològica diferent en part, on només el segon component seria pre-romà. *Vall* i *Ri* romànics combinats amb *ORTÇ*, ibero-basc, de noció divina o fúnebre; i en *Liors*: **ALOD** + *ortç*, dissimilat en *Aleorç*, i després *Liors*, car així amb la *-d-* de l'**ALOD** germà-